

>>Mein liebes Seelchen!<< Briefe Martin Heideggers an seine Frau Elfride. 1915-1970. Vydala a komentovala Gertrud Heidegger. Deutsche Verlags-Anstalt München, 2005. 416 str.

Podle Friedricha Nietzscheho „*ženatý filosof náleží do komédie*“. S tím je třeba bezmezně souhlasit, a to právě na základě uvedené knihy a za současného předpokladu, že jste filosof a máte rodinu. Korespondence Martina Heideggera adresovaná manželce Elfridě Petri může nicméně za jistých podmínek leckomu přinést odpovědi na mnohé otázky, které se týkají ne zrovna jednoznačného obrazu tohoto německého myslitele. Kniha sice nepřináší úplnou sbírků dopisů Martina Heideggera, ale podle slov editorky, Heideggerovy vnučky Gertrud, kritické a úplné vydání je v přípravě, byť s neurčeným datem. Editorka však zveřejňuje veškerou korespondenci z nejožehavějších let 1933-1945, které – jak řečeno – *mohou* leckomu zodpovědět otázku, jak to s tím Heideggerem vlastně bylo. Mohou, ale nemusí.

K této sbírce korespondence a k jejímu aktérovi *nelze* přistoupit tzv. „objektivně“ či „nezaujatě“. Kdo přistupuje k Heideggerovi nepřátelsky, uvidí Heideggera jako bezohledného sobce, posedlého zaslepenou a nikdy nezpochybněnou vírou ve své myslitelské poslání, který utíkal od rodiny a navazoval vztahy s jinými ženami. Kdo přistupuje k Heideggerovi vstřícně, pozná Heideggera vroucně oddaného své práci, na které mu jediné záleželo a to je zdůvodněním, byť ne ospravedlněním (jelikož něčeho podobného pak není vůbec zapotřebí) mnoha kontroverzí. Každopádně lze ze sbírky nabýt dojmu, že k tomu, aby filosof mohl skutečně naplnit a vytvořit *významné a podstatné* filosofické dílo (což není totéž jako a je rozhodně více nežli „úspěšné“ a „působící“), nemůže mít rodinu. Heidegger s rodinou skoro vůbec netrávil čas. Buď byl v rodném Messkirchu, na todtnauberské „chaloupce“ („Hütte“), nebo u kdejakých známých, aby se tam výhradně věnoval svému ne snadnému, ale o to závažnějšímu dílu, které *nemá* – minimálně v rámci 20. století – *sobě rovné*.

Korespondence jednak silně zpochybní zdůrazňování Heideggerova katolického původu. Heidegger se s tímto tématem, tj. s radikální kritikou katolicismu zabývá jen před první světovou válkou a během ní. Jednak korespondence ukazuje ambivalentní postoj k Husserlovi, kterého sice na jednu stranu Heidegger ironizuje a znemožňuje (Husserl vede do slepé uličky), ale na druhou stranu k němu a jeho práci (byť ne k výsledkům této práce) má veliký a nikdy neutuchající respekt. Ale vzhledem k charakteru manželky Elfridy, o které se mimochodem nedozvíme tolik, kolik od publikování korespondence očekávala a slibovala editorka, se zmínky o Husserlovi a vůbec o tématech očerňujících Heideggera redukuje na minimum. Totiž: o vzathu k Židům a k národnímu socialismu.

Co se údajného antisemitismu týče, Heidegger nesdílí Elfridin antisemitismus živící se z jejího maloměstského, vojenského původu. O Židech raději nehovoří a když, tak jen v dobrém (např. chvála Bergsona, od kterého se Němci mají co učit, protože o dvacet let dříve řešil témata, nad kterými Husserl ve své době žasnul). Co se národního socialismu týče, Heidegger nesílí Elfridiny sympatie k NSDAP, považuje tuto stranu za

spolek primitivů, vysmíval se „teorii“ „Blut&Boden“, děsil se v roce 1938 mobilizace, nesouhlasil s válkou, do NSDAP vstoupil jen *pro forma* v souvislosti s rektorátem. Pak je také třeba věřit mu jeho poválečné vysvětlení, že z NSDAP nevystoupil proto, aby to nevypadalo jako laciné gesto kariérních „převlíkačů kabátů“. Spíše však lze na základě korespondence, ze které krystalizuje Heideggerův charakter, usuzovat na to, že jako správně roztržitému a jeho dílu zcela oddanému filosofovi to Heideggerovi bylo lhostejné a prostě na to buď zapomněl anebo se nepotřeboval nějakým gestem zbavovat členství ve straně, pro kterou neměl sympatie a pro kterou nikdy nic neudělal. Heidegger nebyl ani kariérista, ani alibista, ani pokrytec: Heidegger je ryzím filosofem oddaným svému dílu, které nebere ohled na aktuální politický stav. Je velmi pravděpodobné, že ani nevěděl o internaci židovského obyvatelstva v likvidačních táborech. A je skutečně otázka, nakolik je filosof povinen sledovat a „řešit“ aktuální politické dění, byť se týká vyhlazování určitého etnika či skupiny lidí. Kolik filosofů se angažovalo např. v případě okupace Iráku či bombardování Jugoslávie? Je filosof zodpovědný za politickou malichernost, která ve své nezávaznosti páchá často bezmezné krutosti? Heidegger je nepolitický, spíše apolitický myslitel a hlavně člověk. Heidegger sleduje jenom své filosofické dílo a nebere ohledy na nic, ani na dobu, na politiku, na válku, dokonce na rodinu. Ale jak řečeno, vzhledem k tomu, že jeho choť sdílela opačné stanovisko jak ve věci antisemitismu, tak ve věci NSDAP, Heidegger se k oběma otázkám nevyjadřuje. Buď si to vyříkali přímo, nebo si nechtěl dělat zbytečné problémy polemizováním v rámci permanentně napjatého vztahu.

Ani po válce toto napětí nevyprchalo, jelikož nejpozději tehdy se do hry dostal aspekt Elfridiny žárlivosti. Heidegger patrně často a rád navazoval známosti s jinými ženami, které byly intelektuálně zdatnější, nebo přinejmenším úspěšnější nežli Elfride.¹ Poměrně groteskně působí, když Heidegger od poloviny třicátých let, kdy začal pracovat na *Příspěvcích k filosofii*, pojednávajících o *Ereignis*,² a později za války píše v dopisech o jiném počátku, o nadcházejícím posledním Bohu, o tom, co nazývá *Gestell* atd., jelikož si není dost možné představit, že by tomu Elfride mohla rozumět, když tomu nerozumějí ani akademičtí úředníci na katedrách a v ústavech. Jako zcela absurdní se pak jeví představa, že by Heidegger, když by zrovna byl s rodinou, po obědě či po večerech rozprávěl manželce o prolnuté celistvosti Součtveří Země a nebe, božských a smrtelných, které je opatrováno v nepatrnosti věcí prodlévajících nablízku smrtelných, kteří básnivě bydlí na této Zemi. Spíše se tím ukazuje trapnost manželského vztahu filosofa a ocitáme se někde v blízkosti Diogéna Laertského, který by jistě dokázal vyfabulovat mnoho anekdot. Tato trapnost vrcholí tehdy, když se na str. 382 Heideggerův syn Hermann, správce Heideggerovy pozůstalosti, přiznává k tomu, že není Heideggerovým synem, nýbrž potomkem Elfridina mimomanželského vztahu s Friedelem Caesarem.

¹ Viz Hannah Arendt / Martin Heidegger. *Briefe 1925 bis 1975 und andere Zeugnisse*. Herausgegeben von Ursula Ludz. Frankfurt am Main: Klostermann, 1998. Martin Heidegger / Elisabeth Blochmann. *Briefwechsel 1918-1969*. Herausgegeben von Joachim W. Storck. Marbach am Neckar: Deutsche Schiller-Gesellschaft, 1989. Martin Heidegger / Imma von Bodmershof, *Briefwechsel 1959-1976*. Herausgegeben von Bruno Pieger. Stuttgart: Klett-Cotta, 2000.

² GA, sv. 65, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, Frankfurt a.M., 2003.

Pokud tedy čtenář chce, dokáže Heideggera (snad definitivně) zprostit od nacismu. Avšak hlavním dojmem a „poučením“ z uvedené sbírky dopisů Martina Heideggera adresovaných manželce Elfridě je právě ono na úvod uvedené Nietzscheho diktum.

Aleš Novák